Эхэ найхан чөтагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1994 июль 29
Зунай адаг сагаагшан хонин нарын 22
ПЯТНИЦА
Гарагай 6
№ 144 (18986)
Газетын сэн захилай 10 түх
Хэлсээтэ сэн

Хүдөө ажахын хүшэрхэн байдал

ҮНДЭНӨӨРНЬ ХУБИЛГАХА ХЭРЭГТЭЙ

продукциин хэмжээндээ тта байдалтэ эмгэ-бэрхэтэй най жасада байнан дээ-аа тарилга хэ бэшэ 36 ургаанай ургаа-ргэ-ргэ-ргэ

Адуунда малда—элбэг тэжээл

ТҮРҮҮ ТЕХНОЛОГИ ҮРГЭНӨӨР ХЭРЭГЛЭХЭ

Ниитын малда тэжээл бэлэдхэхэ, энэ жэлэй ургаса хуряалгада бэлдэхэ гэхэ мэтын мүнөөдэрэй шухала асуудалнуудаар республиканска семинар-зүблөөн Буряадай Хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлэлгын институтудай Байгалай туршалга-үйлэдбэриин ажахын бааза дээрэ үнгэрһэн пятницын үдэр болобо гэжэ бидэ урид-шалан уншагшадта дуулгаа һэмди.

Энэ семинар-зүблөөнэй хүдэлмэридэ районуудай хүдөө ажахын управлениинүүдэй начальнигууд, ахамад агрономууд, ахамад инженернүүд, ажахынуудай болон районуудай зahaбарилгын-техническэ предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд хабаадалсажа, дэлгүүрэй харилсаагаар хүдэлдэг болоһон мүнөөнэй сагта тэжээл хайшан гээд, ямар онол аргаар нөөсэлхэ, ургаса хуряалгадаа техникэ, машинаяа, ороһонойнгоо тоогуудые, шэнэ таряа хатааха, арилгаха оньһон түхеэрэлгэнүүдые хайшан гээд бэлдэхэб, зонние яагаад хабаадуулхаб гэһэн асуудалнуудаар һанамжа, дурадхалнуудаараа хүбаалдаба. Тэжээл бэлэдхэхэ, ургаса хуряаха хаһанууд соо ажахынууд, фермернүүд тоһо, түлишын материалаар, запас хэрэгсэлнүүдээр ямараар хангагдаха байһаар һонирхон, республикын «Бурятскагроснаб» гэһэн хангалгын албанай, «Бурятнефтепродукт» гэжэ акционернэ бүлгэмэ хүтэлбэрилэгшэдтэ олохон асуудалнуудые һабижа, дүүрэн харюунуудые абаа.

ШУХАЛА АСУУДАЛНУУД ШИИДХЭГДЭХЭЭР ТАБИГДАБА

«Тэжээл бэлэдхэхэ кампаниин болон 1994 оной ургаса хуряалгада бэлэдхэлэй ябаса тухай» асуудалаар Буряад Республикын хүдөө ажахын болон эдеэ хоолой министрэй уялга дүүргэгшэ Н. Н. Найданов дэлгэрэнгы элидхэл хэһэн байха юм. Тиихэдэ хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудай мүнөөдэрэй хүндэхэн байдал тухай тодорхойгоор тогтожо хэлээ.

Элидхэл болон семинар дээрэ үгэ хэлэгшэдэй һанамжа дурадхалнуудые шагнаад байхадаа, ямар тобшолол хэлтэйб гэхэдэ. Буряад Республикын Правительство, Хүдөө ажахын болон эдеэ хоолой талаар министерство мүнөө жэлэй байдалые хараада абан, хүдөө ажахын эгээл шухала кампанинуудай нэгэн болохо ниитын, хубиин малда тэжээл нөөсэлхэ асуудалда онсо анхаралаа табижа, үбһэ бэлэдхэхэ харюусалгатай хаһын эхиндэ энэ зүблөө зарлахадаа, үнгэрһэн түрүүшын хахад жэлэй дүн, ажахынуудай экономическа байдалые хамтын хүсөөр тогтонижоруулха арга зам, адууһа малые һайн шанартай, элбэг хүрэхэ тэжээлээр хангаха арга нөөсэнүүд тухай тогтожо, хөөрэлдөө хэбэ.

Нүхэр Найданов элидхэл соогоо байгша оной хабарай тарилгын ябаса, мал ажалай мүнөөдэрэй байдал, үбэлжэлгэдэ бэлэдхэл, тэжээл нөөсэлхэ асуудалда, эхэ хонидые искусственна онод аргаар үрэжүүлхэ, ургаса хуряаха, ноохо тушааха кампанинуудта онсо анхаралаа хандуулба. Тэрэнэй тогтоһон эдеэ шухала асуудалнууд тухай тобшохоноор тогтожо, министрэй уялга дүүргэгшэ сугларагшадта, районуудай, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй урда ямар зорилгонуудые табяаб гэбэл, хүдөө ажахын мүнөөдэрэй байдал угаа хүндэ гэжэ бултанда мэдээжэ ааб даа. Экономическа, илангаяа финансова, талаар хүнэрхэн хэды байгаашье һаань, республикын бүхы түхэлэй ажахынуд, тэрэ тоодо таряашадай, фермернүүдэй ажахынууд энэ жэлэйнгээ хабарай тарилга һаала агротехническэ болзор соонь, муу бэшэ шанартайгаар үнгэрөө. Хүдөө ажахын ургамалнуудые тариха талмайнь нёдондоной хэмжээндэ үлөөгдэһэн байгаа. Гэхэтэй хамта, Зэдын, Ивалгын, Тарбагатайн, Түнхэнэй, Хориин районуудай ажахынууд ороһото ургамалнуудайнгаа талмай бага зэргээр хороогоо. Харин Бэшүүрэй, Захааминай, Хэжэнгын, Хурамхаанай, Мухар-Шэбэрэй районуудай ажахынууд хилээмэнэй үнэ сэнгэй дээшэлхэдэнь, шэниисынгээ талмайе үргэдхэжэ шадаһан байха юм.

Мүнөө жэлдэ хартаабха, огородой эдеэн багаар таригдаба. Эдэ продуктнуудые худалдажа абаха эмхинүүдэй үгы дээрэһээнь, колхоз, совхозууд тэдэнние ехээр тарихаяа арсаа.

Мал ажалай байдал бүхыдэнь абаад харахада, угаа хэсүүхэн болонхой. Россин Правительствын зүгһөө гүрэнэй туһаламжын хэды үгтөөшье һаань, манай республикын Правительствын, Хүдөө ажахын министерствын оролдолго хэды гаргаашье һаань, мал ажалай продукци үйлэдбэрилгын хэмжээн доошоо ороһон зандаа. Хамтын секторэй бүхы түрэлэй малай тоонь үсөөн боложо байһаар. Түл түрэсэ үсөөнөөр абтана, Баргажанай, Хурамхаанай, Захааминай, Ивалгын районуудта илангаяа тугал, хурьган, унаган ехэ үсөөнөөр абтанхай гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглэбэ.

Республикын ажахынуудта малаа гарзалха ушар болюулгданагүй. Жэшээ болгон хэлэбэл, Кабанскын райондо үнгэрһэн хугасаа соо бүхыдөө 795 толгой бодо мал гарзада оруулгдаа гэхэ гү, али энэнь нёдондонойхидо орходоо, 183 процентээр олошоруулгдаа. Тарбагатайн райондо адууһа морид хоёр дахин олоор гарзалба.

Республикын 20 район соohоо Бэшүүрэй, Хяагтын районууд һу һаалияа мүнөө дэзшэлүүлээд ябана. Шалгалтын дүнгөөр ябажа харахада, колхоз, совхозууд, таряашадай ажахынуудай эблэлнүүд, нэгэдэлнүүд малаа зунай бэлшээридэ гаргаха талаар нёдондонойнгоо алдууе дахинаа дабтаһан байха юм. Иимэ алдуу эндүүгээ дахинаа дабтаһанһаа боложо, байгша оной июнь һара соо һу үйлэдбэрилхэ хэмжээн аяар 28 процентээр доошоо унаа.

Саашань тэрэ тэжээл бэлэдхэхэ асуудал тухай тогтобо. Мүнөө жэлдэ, нёдондонойхидо орходоо, сабшалангай ногоон хаа хаанагүй яһала һайн. Ушар тиимэһээ энэ жэлдэ 1993 онойхиһоо 1,3 дахин ехэ тэжээл нөөсэлгэдэхэ аргатай байна. 1994 ондо условно мал бүхэндэ 10 центнер тэжээлэй единицын хэмжээнэй тэжээл бэлэдхэхэ арга манда олтогдоно. Мүнөөдэрэй байдалаар 20 районой 12-нь үбһэндэ оронхой. Байгалай ОПХ, һүүлэй мэдээгээр, 11 мянган центнер үбһэ, 200 тонно силос, 12 тонно витаминтай ногооной гурил бэлэдхэжэ абаба. Баргажанай, Түнхэнэй, Хориин, Хурамхаанай, Хэжэнгын болон бусад районуудта үбһэ бэлэдхэхэ кампани түлэгтөө оробо. Харин бэшэ районуудай ажахынууд шухала энэ хүдэлмэри үшөө эхилээдүй, унжагайрһаар зандаа. Үбһэндөө ороһотожо ороһон ажахынууд жэл бүхэндэ ондоо тээшээ тэжээл бэдэржэ гарадаг байна бшуу.

Июль һара түтэсэхэнь. Болзороороо эгээл энэ үедэ үбһэнһөө гараха, силос, ороһоной сенаж дараха кампанида орохо ёһотой юм аабза. Мүнөө жэлэй байдалаар техникын, машинын хомордоод байһан сагта үбһэ хуряаха, силос, сенаж дараха витаминтай ногооной гурил, гранула гаргаха хүдэлмэриин ээргэшэхэдэ, тэдэнэй шанартань анхаралаа хандуулагдахаяа болихоны ха.

Мүнөө жэлдэ бэлэдхэгдэһэн тэжээлэй шанартань онсо анхаралаа хандуулжа, республикын Правительство бюджедһээ проектно-бэдэрэлгын болон хүдөө ажахые химижүүлхэ станцида 30 миллион түхэриг мүнгэ таһалжа үгэхэдөө, энэ мүнгэ зөөриеэ гансал тэжээл шалгалгада зорюулхыень уялгалаа.

Тэжээл бэлэдхэгшэдые материальна талаар урмашуулха, тэдэнэрэй салин хүлһыень ехэ болгон хубилгаха талаар хэмжээн хараалагдаа гэжэ нүхэр Найданов хэлэбэ. Тиихэдэ мүнгэ зөөриин дуталдадаг дээрэһээ тэдэнэртэ олоһон салинһаань 60 процент хүрэтэр натуральна шан (үбһэ, силос, сенаж, гурил) үгтэхэ эрхэтэй болобо.

ЭРТЭЭНЬЭЭ БЭЛДЭБЭЛ, ШҮҮХЭШ

Ургаса хуряалга — ээлжэстэ кампани һаядаа эхилхэнь. Энэ хаһадаа бэлэдхэ талаар бэрхэтэйхэн байдал тохёолдонхой. Ороһоной комбайнуудай миил 45 процентнь бэлэн болгогдоо. Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй, Түнхэнэй районуудта энэ талаар байдалынь угаа орёо.

Ороһоной тоогуудта, энэ жэлэй ороһо арилгаха, хатааха түхеэрэлгэнүүдтэ, үрэһэ хүрэнгэ хадагалха байрануудта онсо анхаралаа хандуулагдаха ёһотой. Байгша ондо манай республикада лизингово жасаһаа ороһоо таряа сэбэрлэхэ машинануудыг, ороһоо ашаха, худаха түхеэрэлгэнүүд үгтэхэ болонхой. Тиихэдэ ажахынууд «Бурятскагроснабтай» хэлсээ баталжа, сэнгэйнь 30 процентыень тэрэ дороо түлөөд. Бэшыень гуубан жэлэй хугасаа соо түлэхэ аргатай болоо.

Саашань министрэй уялга дүүргэгшэ, мүн үгэ хэлэгшэд федеральна, регионально жасануудтаа хубаалдаа. Республикын Правительствын абаһан тогтоолой ёһоор, байгша ондо эдеэ хоолой жасада бүхыдөө 12350 тонно ороһон туушаагдаха ёһотой байна. Һүүлэй мэдээгээр, энэ талаар ороһдоол 4140 тоннодо хэлсээн баталагдаа. Россин Правительство һүүлшынгээ захиралта абахадаа, эдеэ хоолдо оруулагдаха ороһондо түлбэри болгон, бюджедһээ баталагдаһан хэлсээндэ 23,5 миллиард түхэриг мүнгэ таһалжа үгэбэ. Мүнөө тэрэнэйнь 5,4 миллиард мүнгэниинь ороод байнхай.

Түгэсхэлдөө элидхэлшэ хартаабха, овощ бэлэдхэжэ худалдаха, малай үбэлжэлгэдэ бэлдэхэ, ноохо тушааха, мүнөөдэрэй финансова байдал гахэ мэтын шухала асуудалнуудта сугларагшадай анхарал хандуулба.

Удаань хэршэгдэһэн үбһэ үлеэлгэжэ хатааха технологи тухай асуудалаар ажахын Боргойн отделениие даагша И. А. Стайсупов, сэбэр паар элдүүрилхэ, силос дараха-даа, химическэ зүйлнүүдые хэрэглэхэ технологинууд, «Ковбой» гэһэн шэнэ препарадай ашаг үрэ тухай ажахын ахамад агроном И. А. Аленичев, витаминтай ногооной гурилые гранула болгохо тухай асуудалаар ОПХ-гай ахамад бухгалтер Г. М. Ермакова гэгшэд һонирхолтой мэдээсэлнүүдые хэбэ.

Республиканска семинар-зүблөөнэй хүдэлмэридэ Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшын уялга дүүргэгшэ А. М. Шевченко, Буряадай Хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлэлгын институтай директор, хүдөө ажахын эрдэмэй доктор Б. И. Николаев гэгшэд хабаадалсаа.

З. ТЭЛИН,
журналист,
Д. ДОНДОКОВ,
манай тусхай корр.

Буряад Республикада экономическа, политическэ болон засагай зургаануудай реформо бэелүүлэгдэжэ байна гээд республикын эрхэтэн бүхэн мэдэжэ байна ёһотой. Дэлгүүрэй экономикын замда гараха гэжэ аһан шадалаараа оролдожо байнабди. Тиеэд тэрэ оролдолгымнай үрэ дүн огто харагданагүй: даб дээрэ далай дээрэ буунаа манан соо тамарһанда адлаар уһанай эрьедэ хөөсэ хүрэжэ ерэхэмнай мэдэгдэнэгүй даа. Харин политическэ реформо хадаа бүхы экономикоёо һайжаруулха зорилготойгоор бэелүүлэгдэдэг удаадахи шухала хэмжээн гээшэ ааб даа. Юундэб гэхэдэ, засагай нарижуулгадаһан зургаанууд ажал хэрэгээ ашаг үрэтэйгөөр, амжалтатайгаар ябуулха арга-тай болоно бшуу.

Буряад Республикын шэнэ Конституциин үндэһөөр республикамнай түрүүшынхиеэ Президенттэй, өөрын парламент — Арадай Хуралтай болобо ха юм.

Буряад Республикын Арадай Хуралай депутадуудай һунгалта бэлэхэнэер үнгэрөөгүй, үнгэрхэ арагүйшье байгаа. Июниин 16-да болоһон һунгалтын дүнгүүд һунгуулиин гансал 10 округто амжалтатайгаар үнгэржэ, түрүүшын 10 депутадууд тодорхойлгдоо һэн. Бусад 55 округто июниин 30-да дахинаа һунгалта боложо, одоол 52 депутат һунгагдаба бшуу. Тиихэдэ һунгуулиин үшөө 3 округһоо депутадууд һунгагдаагүй байһаар гэжэ таанад, хүндэтэ һунгагшад, мэдэнэт, Арадай Хуралай депутат болохын түлөө шанга «урилдаан» одоошье дүүрэжэ, политическэ шуурагтай байдал зарим тэдэ замхаба хэбэртэй.

Ушар тиимэһээ мүнөө зарим дүнгүүдые гаргажа, һунгалтада бэлэдхэлэй үеын һургаал абамаар юумэнүүдые эндэ дурдаха хүсэлэнтэйб.

ҺУРГААЛ АБАХА—ҺАЙН ХЭР

(Һунгалтын дүнгүүдһээ эхитэй бодолнууд)

Буряад Республикын Арадай Хуралай депутадта кандидадуудаар бүхыдөө 398 хүн дэбжүүлэгдэһэн байгаа. Һунгалтын үдэр болотор тэдэнэй 6-ниинь өөрынгөө кандидатурануудые болюулһан юм.

Июниин 16-да болоһон һунгалтада 359100 һунгагша гэхэ гү, али һунгуулиин списогтэ оруулгдаһан хүнүүдэй 54,1 процентнь хабаадаа һэн. Дахинаа һунгалтын үнгэргэгдэхэдэ, июниин 30-да 269588 хүн гэхэ гү, али 48,4 процентнь һунгалтада хабаадаа.

Дахинаа дуугаа үгэлгын үедэ Буряад Республикын Арадай Хуралай депутадуудаар дүн хамта 64 депутат һунгагдаад байба. Тиихэдэ Северно-Эвенкийскэ округто һунгалта дахинаа үнгэргэгдэхэ юм.

Буряад Республикын Арадай Хуралай байгша оной июлиин 19-дэ болоһон нэгэдэхи сесси дээрэ 62 депутадай эрхэ түлөөлэлгэ мэдэргдэбэ. Гэхэ зуура гомдолнуудай ороһон дээрэһээ хоёр депутадай эрхэ түлөөлэлгые Арадай Хурал мэдэрбэгүй.

Буряад Республикын Президентын, Арадай Хуралай депутадуудай һунгалта бүхы ажал ябуулгаяа олондо мэдээсэлгын, үргэн демократиин оршон байдалда үнгэрөө гэжэ хэлэлтэй ха. Энэнь депутадта кандидадуудые дэбжүүлгын үедэ илангаяа һайнаар харагдаа: һунгуулиин 21 нэгэдэл, һунгагшадай 244 бүлэг депутадта кандидадуудые дэбжүүлһэн байна.

Радио болон телевидени, республиканска болон районно газетэнүүд һунгалтада бэлэдхэлэй хүдэлмэриие, Түбэй һунгуулиин комиссиин, округжной болон участково һунгуулиин комиссинуудай ажал ябуулгые үргэнөөр харуулжа шадаа гэхэ байнаб.

Ниитын эмхинүүдэй зүгһөө бэелүүлэгдэдэг хиналтада һунгалтын үедэ ехэ анхарал хандуулагдадаг байгаа. Арадай Хуралай депутадта кандидадууд округжной болон участково һунгуулиин комиссинуудта өөһэдынгөө түлөөлэгшэдые эльгээхэ эрхээ дүүрэнээр хэрэглээ гэхэдэ болоно. Депутадта кандидадуудай этигэмжэтэ нюурнууд һунгалтын урда тээхи «тэмсэлдэ» эдэбхитэйгээр хабаадаа һэн. Һунгалтын үдэр депутадта кандидадуудай түлөөлэгшэд һунгуулиин бүхы участогуудта ошожо, һунгалта түхай хуулинуудые нарилаар сахилгын хойноһоо хиналта бэелүүлжэ байгаа.

Заримдаа депутадта кандидадуудай түлөөлэгшэд үлүү шанга хиналта хэжэ, комиссиин гэшүүдые сухалдуулан алдадаг бэлэй. Жэшээлхэдэ, Түбэй һунгуулиин 50-дахи округто, мүн Шэлэй заводой 63-дахи округуудта нимэрхүү байдал тохёолдоо һэн.

Олонхи эрхэтэд Түбэй һунгуулиин комиссида гомдолнуудтайгаар хандаһан байна. Жэшээлхэдэ, «Үнэн зүб байдалай түлөө» нэгэдэлэй кандидадуудай түлөөлэгшэд Вилюйскэ 267-дахи участогта һунгалта түхай хуули хазагайруулһан түхай гомдолой үндэһөөр шалгалтанууд үнгэргэгдэжэ, дутагдалнуудые усадхаха хэмжээнүүд абтаһан байха.

Эдэ болон бусад алдуунуудые гаргажа байһанайнгаа түлөө республика дотор участково һунгуулиин комиссиин 13 гэшүүд уялганууудһаа сүлөөлэгдөө.

Һунгашаднай һунгалтада эдэбхитэйгээр хабаадаа, һунгалта тухай хуулинуудые сахихын түлөө оролдоо гээд онсолон тэмдэглэмээр.

Һунгалтын үедэ элдэб дутагдалнууд дайралдажа байгаа. Жэшээлхэдэ, һунгагша Е. Павлова гэгшэ Түбэй һунгуулиин комиссида хонходожо, һунгуулиин Советскэ 65-дахи округой нюусаар дуугаа үгэлгын таһалга соо һунгагшадай список табяатай байна гэжэ дуулгаа һэн. Мүн тиихэдэ һунгуулиин Текстильнэ 54-дэхи округто һунгуулиин бюллетеньнүүд хиналтагүйгөөр орхигдоод байна гэжэ һунгагша мэдээсээ. Эдэ болон бусад дутагдалнууд саг дарыдаа усадхагдаһан байха юм.

Түбэй һунгуулиин комиссида дүн хамта 39 гомдол ороһон байна. Тэдэ гомдолнуудай гурбанай нэгэ хубинь депутадта кандидадай түлөө тэмсэлдээ элдэб эсын, хуулита бэшэ онол аргануудые хэрэглэдэг тухай асуудалнуудта хабаатай байба. Тиигэжэ «Буряад Республикын Арадай Хуралай һунгалта тухай» Буряад Республикын Хуулиин хазагайруулдагдадаг тухай, саашадаа иимэ ушарһаа ямар һургаал абаха тухай бодомжолхо бологдоно.

Гэхэтэй хамта һунгалта тухай хуулинуудта ойлгосогүй гэхэ гү, али хоёр ондоогоор ойлгожо болохо зүйлнүүд олон. Олонхи ушарта энээнһ гомдолнуудай болоо гэхээр б тын үедэ хуу тьянуудые тай логдоо һэн. нэй түлөө х харюусалгада тухай, ямар хаалта хэхэ огто харуулагд Энээнһээ улам эдэдэгшэдые х хэһээхын орон һунгуулиин дэг байгаа.

Минии һанг та тухай хуу Хуралай депут ба хубилалта ха бэзэ гэжэ гэжэ хуулинуу ха ёһотойбди.

Би мүнөө линн комисси галтын үедэ һунгуулиин ерэжэ, өөрынг дай түлөө дуу хы һунгагша халан хүрэ үнгэргэлгэд оруулһан, о участково гэшүүдтэ мүн халан хүрэгэ

Арад зоно гэл найдаба Арадай Хура та олон үнэ бүридэһэн ар хээр алба хэ амжалтанууды наб.

Н. Ш
Буряад
Түбэй һу
миссин

ОРОЛДОЖОЛ ЯБАДАГ ЗОН

— Хоёр гүүртэ хашарагууд Үүриин бэлшээриин атар ногоондо абаашагданхай. Тиихэдэ үшөө нэгэ гүүртэ Зангада, Хойто-Голһоо холо бэшэ, Саяан үндэрэй үбэр талада адуулагдана, —гэжэ Сагаан Хуһанай залуу бодо мал харууһалдаг баазын бригадир Дамнин Сыренович Шагдуров манда тайлбарилна.

Энэ нүхэрэй хэлэгшээр, Туранай совхозой Хойто-Голой отделениин Сагаан Хуһанай баазада 400-гаад эмэ хашараг харууһалагдана. Һаяын жэлиүүдтэ эдэ хашараг, гунжадые шэлэжэ, үнеэн болгожо, ажахынгаа һу һаали элбэгжүүлхэ зорилго урдаа табиһан хадаа тугал байхаань үлэмжэ анхаралтайгаар харууһалдаг, оролдодог байһаниинь гайхалгүй.

Ушар тиимэһээ Зинаида Маншеева 75 хашараг абаад, Зангa ошонхой. Баяр Халхаев Николай Манзаров хоёр 150—150 хашарагуудтай Үүриин бэлшээри гараһан байгаа.

— Зун-намарай сагта хадалиг газарай шэмэтэй ногоондо адуулжа, малаа һайжаруулжа байһантнай эли Холын гүүртэнүүдэй үбһэ хайшан гэжэ бэлдэнэбта? — гэжэ Дамнин Сыреновичые нам хөөрэхыень урибабди.

— Совхозойнгоо бодо малда эдюулхэ үбһэ Хойто-Голой, Туранай отделениинүүдэй үбһэшэд бэлэдхэхэ ёһотой юм. Тэдэнэрнай июлиин 20-һоо шиидэжэл үбһэндөө оробо гээшэ.

Гэхэтэй хамта үри зөөри ямаршье гуримаар үдхэхэдэ хамааагүй болоһон мүнөө сагта малшаднай шадалайнгаа зэргээр үмсынгөө мал баридаг болонхой. Тэдэнээ тэжээхын түлөө ээлжээгээр буужа, адагынь 2—3 һүри хэхэл уялгатай юм. Үбһэ ехые абажа шадаа һаань, өөһэдтэнь лэ һайн ааб даа. Эдэмнай үмсын, хамтын гэжэ илгангүй, хубиингаа юумэ хэһэндэл, оролдожол ябадаг зон юм,—гэжэ бригадир минһэриэ.

Зарсалта-зогсолтын үе гэгшэ гү, урданай амгалан сагта эндэхи залуу мал харууһалдаг база гүйсэд оньһожоруулагдаһан, малай тэжээл бэлэдхэхэ кухниһаа эхилээд, шабааһа шэбхыень зайн галай хүсөөр гаргадаг байһан һаа, мүнөө хамаг юумын үнэтэй болоһон ушарһаа малшад ехэнхи ажалая гараар бүтээдэг болонхой. Нарай тугалнуудтаа уулгаха үһа бүлеэсүүлхэһээ бэшэ, бурдуугаашье ууралтуулхаяа болинхой.

Малшад хүдэлмэриин 6 моритой. Хамаг хүндэ ажалаа эдээгээрээл бүтээнэ. Зайн галаар бэшэ, морёор шабааһаяа гаргадаг болоһоноо ашаглан, малдаа үбэлдөө дэбдихэ хохир обоолжо абанхай.

Урдань Дунда-Талын һу һаалиин фермэ байһан хүхүүли үнеэдэй гүүртынхиные Д. С. Шагдуров һаянай хүтэлбэрилэлсэдэг болонхой.

Тэндэ Сэрэн-Ханда Халхаева Сэнгэ хүбүүнээрээ, Сэсэг Маншеева Юра үбгэнтээ Владимир Халхаев Тамара һамгантаяа, Хорло Сыренова Данарей үбгэнтээ хүдэлдэг

Дунда Талын гүүртэдэ 100 толгой тугал баһа үбэлжөө һэн. Тэдэниие Шалсама Донитова Дулма Халхаева хоёр харууһалаа.

Тэндэ үшөө 50 эрэ хашараг бии. Тэдэнэй 14-ниинь мяханай комбинадта һаяшаг тушаагданхай. Холын бэлшээриһээ бусаһан тобир, тарган үедэнь, намартаа бэшэниньшье тушаагдаха юм бэзэ даа.

В. ШАГЖИЕВ.
Түнхэнэй аймаг.

Россин һонинууд

МОСКВА. Орловско область нютагуудай өөһэдынгөө хүтэлбэрилхэ шэнэ ёһо гуримуудые мүлихэ түб болохо хараатай Тэрэ Александр Ин гэгшын земской реформын гол удхые бэелүүлхэ юм. Россин земской хүдэлөөнэй советэй үргэдхэгдэмэл заседанин Орёл хотодо боложо, энэ асуудал шиидхэ.

Россин Федерациин Гүрэнэй Дүүмын мүнөө анхаратдаа абаад байһан нютагуудай өөһэдынгөө хүтэлбэрилхэ юрэнхы ёһо гуримууд тухай хуулиин проектые зүбшэн хэлсэлгэ хадаа ороние хүгжөөлгэдэ онсо удха шанартай байха гээд тоологдоно. Харин хуулиие бэелүүлхын тула Орловско областиин газар дээрэ земской ёһо гуримуудые нэбтэрүүлхэ туршалга үнгэргэхэ хэрэгтэй.

Энэ заседанида Орловско областьһоо гадуур Липецкэ, Саратовска, Пензенскэ, Ульяновска ба түб Россин бусад областьнуудай түлөөлэгшэд болон захиргаануудай гулваанар хабаадалсаа.

ПЕРМЬ. Областиин захиргаан үйлэдбэриин хэмжээнэй доошололгые усадхаха талаар эдэбхи үүсхэл гаргаа. Нарин нягтаар шэлэһэнэй һүүлээр хэдэн арбаад предприяти нютагай налогуудай хахадыень түлхэ зүбшөөл абаа. Үйлэдбэринүүдые эрхилэгшэдтэ үгтэһэн хүнгэлэлтэнүүд хадаа бюджедэй мүнгөөр социальна зорилгонуудые шиидхэлгые улам орёо болгоошье һаа, зарим заводуудта байра байдалаа һайжаруулха арга боломжо олгоо гээд областиин захиргаанай гулвааганай орлогшо Валерий Сергеев тэмдэглэнэ.

Тиигэжэ акционернэ ВВЛТА бүлгэм хоёрдохи кварталда суута «Кама» велосипедүүдые хоёр дахин шахуу олоор бүтээн гаргаһан байна. Хүдэлмэришэдынь бүхы үдэрнүүдтэ дахяад ажалладаг болонхой. Үйлэдбэриин хэмжээе ехээр дээшэлүүлһэн бусадшье томо предприятинууд бии. Налогой 50 процентые түлэдэг болобошье, тэдэ үрданайхиһаа бага бэшэ мүнгэ областиин бюджедтэ оруулна.

Нилээд ехэ олзо оруулдаг, тиимэһээ налог ехээр түлэдэг предприятинууд дээрэ областиин захиргаан энэ политикаяа үргэлжэлүүлхэ хараатай.

БИРОБИДЖАН. Еврейн автономито областиин газар дэбисхэр дээрэ гэмтэ ябадалнуудые һүжэрөөдэг үшөө нэгэ зоно үгы болгогдоо. Нютагай ба ерүүл наркоманнуудай анхарал татадаг байһан зэрлиг үлтэнэг үбһэнэй үргэн ехэ плантаци Венцелево һуурин шадар үгы жэгдээ. Урданай энэ һууринай зон худөөгэй сходто сугларжа, марихуана бэлэдхэгшэдтэй тэмсэхэ һайн дуратанай отряд эмхидхэхэ гэжэ шиидэһэн юм. Тиигэжэ үлтэнэг үбһэнэй үргадаг газарта анзаһатай техникэ ябажа, хоро хаяа.

ВЛАДИВОСТОК. «Харгынууд, транспорт, хангамжа» гэһэн уласхоорондын выставкэ-ярмаг Владивосток хотодо нээгдээ. Россин болон хилын саагуурхи гуща гараһ фирмэ тэрээндэ хабаадана. Автомашинануудые заһабарилха ба юунэйнь эбдэрһые тодорхойлхо түхеэрэлгэ, заправка хэдэг станцинуудай хэрэглэдэг зүйлнүүд, харгы хушаха бата бүхэ шэнэ материалнууд выставкэ дээрэ табигданхай.

БИШКЕК. Хитад ошожо ябаһан ашаан соо хониной арһанда орёолгоотой 32 килограмм ртуть болон 30 тонно зэд Киргизиин Нарынска экономическа сүлөөлэ зонодо олдоо. Хиналтын «Шаркыратма» пунктын хүдэлмэрилэгшэд энэ аюултай ба сэнтэй ашаа адаглажа барибан байна. Бишкегэй «Авангард» фирмын автомобильнуудаар энэ ашаан нюусаар ба документгүйгоор зөөгдэжэ байгаа. Уголовно хэрэг эхилэгдэнхэй.

Нютагай бизнесменүүд ртуть олохо дуратай болонхои гээшэ ха. Һаяхан Бишкегэй аяншалгын базын складһаа 250 килограмм энэ сэнтэй металл хулгайлагдаһан байна. Хэды хоноһон хойно милиции хулгайшадые баряа. Тэдэнь аяншалгын энэл базын хоёр худэлмэрилэгшэд байшоо.

ИТАР—ТАСС.

ЭМХИТЭЙГЭЭР ҮНГЭРБЭ

НОВОРОССИЙСК. Далай дээрэ аюулда орогшодые абарха зорилготойгоор тусхай һорилго-һуралсал Хара далайн Цемесскэ бухтада үнгэргэбэ. Аюулда ороһон хүн зониие түргэн бэдэржэ олохо, суднануудые абарха, мүн хойшолонгуудыень усадхаха худэлмэринүүдые эмхидхэхэ зорилготойгоор энэ һуралсалые үнгэргэбэ. Хара далайн регионой бэдэрэлгэ-абаралгын, далайн сэрэгэй болон граждан флодуудай болон авациин хүсэнүүд үргэнөөр хабаадуулагдаба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: энэ һуралсалые хүтэлбэрилэгшэ Россин Федерациин Граждан оборонын хэрэгүүдэй талаар министр Сергей Шойгу һуралсалай госпитальдо ерээд байхыень харанат.

ИТАР—ТАСС-ай фотохроника.

БУЯН

Ум Маани Бадмээ Хум

«Буряад үнэн» сониной болон Россин Буддын шажантанай түбэй захиргаанай үмэнэһөө тус хуудаһан һарадаа нэгэ удаа хэблэгдэн гарадаг.

Июль, 1994 он

ҮДЭР БҮРИ ДАЯАН БИСАЛГАЛ ХЭХЭДЭЭ ДАБТАХА УНШАЛГАНУУД ОРШОБО

ОРШОН ТОЙРОНХИЕО СЭДЬХЭЛЭЭРЭЭ АРЮУДХАЛГА

Оршон газар, орон дэлхэй бүхыдөө арюун тунгалаг болотугай, альгандал, тэгшэ, оюун эрдэнидэл, һайхан болотугай.

АРЮУН ҮРГЭЛНҮҮДЫЕ СЭДЬХЭЛЭЭРЭЭ МҮНДЭЛҮҮЛЭГТЫ

Бурхад болон хүнүүдэй хайрлаһан үргэлнүүдээр, Самандабадрын түхөөн барилһандал, бодото болон сэдьхэлһээ мүндэлһэн бэлэгүүдээр бүхы юртэмсэ дэлхэй дүүрэхэ болотугай.

АБАРАГША БУРХАДЫЕ СЭДЬХЭЛЭЙ МЭЛМЫГЭЭР БИСАЛГАН ХАРАГТЫ

Нигүүлэсхы һайхан бүхы миниий лама багшанарай гүн һүлдэнь боложо тодорһон Будда Шигэмүни миниий урда бадма линхуа, һара, наранай олбог шэмэгтэй арсалан сэнхии дээрэ залараад һууна; тэрэниие хүреэлэн тойроод, мүнөө манда заадагшье, урда үеһөө уг дамжан ерэһэншье лама багшанар, мүн идамууд, будданар, бодисаданар, шравагууд, брадигбуддынар, дакинар, дакининар, шажанай сахюусанууд хуралдан сугларанхай.

АБАРАЛ ЭРИХЭ ШАЛТАГААНУУДЫЕ ЗОХЕОН БАЙГУУЛГА

Би тэригүүтэн эхэ болоһон энэрхы сэдьхэлтэй хамаг амитан сансарыи зоболонһоо һүрдэн бэшэржэ, абаралай онсо шухаг эхин шата болодог Бурханда, Номдо, Бурсан хубарагуудта мүргэнэбди. Энэ үдэрһөө эхилээд, боди хотог олохо саг хүрэтэрөө Гурбан Эрдэниин абарал хайрада этигэнэбди.

АРАЛ ЭРИГШЫН ...БШО УНШАЛГА

...үтэн эхэ хамаг амитан ...боди хотог оложо гэгээрэ...нда, Номдо, Бурсан хуба...гэн, түгэс гэгээрхэ абарал ..., 21, 100, тэрээнһээ дээшэ...).

...СЭДЬХЭЛ ҮЙЛДЭЛГЭ

...игэ болон буянта бусад...дые бүтээһэнэй ашаар эхэ ...най туһын тула Бурхан ...болотугай (3 дахин).

...Х ХҮРТЭЛГЭ БОЛОН ...РЮУДХАЛГА

...ижэ, миниий этигэдэг бу... бодисаданарай зүрхэнһөө ...бадаран, аршаан дэлбэржэ, намда, хамаг амитанда шэнгэжэ, муу заяан, баршад, нүгэлһөө арилгажа, наһыем утадхана, буянгыем арьбажуулан, Бурханай Ном амжалтатайгаар ойлгохо ябадалдам туһа хүргэнэ.

ХЭМЖЭЭЛЭШЭГҮЙ ДҮРБЭНИИЕ ҮҮСХЭН ҮЙЛДЭЛГЭ

Хамаг амитан жаргалантай болоод, жаргалангай шалтагаантай түгэлдэр болотугай.

Хамаг амитан зоболон болоод, зоболонгой шалтагаанһаа хагасаха болотугай.

Хамаг амитан зоболойгүй амгаланһаа үлэ хагасаха болотугай.

Хамаг амитан ойро холо, ташаяаха уурлаха хоёрһоо хагасажа, тэгшэ сэдьхэлээр оршохо болотугай.

БУЯНТА СЭДЬХЭЛЭЙ АЙМАГЫЕ ДУУДАЛГА

Хосоролгүй хамаг амитанай абарал, этигэл болоод, тэстэшэгүй шолмосой аймаг сэрэгые дарагша, адис үршөөл хайрлагша, бодото бүхэнине хосоролгүй үнэхөөр айлдагша, Илажа түгэс нүгшэнэн Бурхан, нүхэр сэлтэнэртэй энэ орондо өөдэ болон соёрхо.

ДОЛООН ГЭШҮҮНТЭ ЗАЛЬБАРАЛ

Бэе, зарлиг, сэдьхэлээ түбшэн номгоноор залажа, һунан мүргэнэб. Бодотоор болон сэдьхэлээрээ үглигэ үргэл түхөөн баринаб. Хэр үгһаа хэһэн нүгэл хилэнсэсэ наманшалжа, хамаг амитанай буянгые даган баясанаб. Сансарын барагдан үнгэртэр энэ орондо оршон үлэжэ, бидэнэрэй туһын тула Номой Хүрдэ эрьюулэн соёрхо. Хамаг буянгаа дээдэ боди сэдьхэлдэ зорюулан һүзэнэб.

МАНДАЛ БАРИЛГА

Газар дэлхэйе хүжисөөр сүршэн, сэсэг дэлгэжэ, Сүмбэр уула, дүрбэн түбиие нара, һараар шэмэһэн Мандалые Бурханай орондо зорюулан үргэһэнэй ашаар хамаг амитан маша арюун орондо ябаха болотугай.

Шунал хурисал, уур хилэн урьюулдаг зүйлнүүд, нүхэдүүд, танигдаагүй хүнүүд, дайсад, манай зөөри баялигууд, манай бэенүүд үргэл бэлэг болон баясхалантайгаар түхөөгдэн дамжуулагдана. Энэ бэлэгые хүлеэн тогтоогоод, саашадаа гурбан хороной бидэниие бузарлахагүйн тула адислан соёрхо.

(Удаадахи тарни дабтагты).

ИДАМ ГҮРҮ РАДНА МАНДАЛА ХАМНИРАЯА ДАЯАМИ

...ЯНТА СЭДЬХЭЛЭЙ АЙМАГТА БОЛОН МҮРЭЙ ЗЭРГЭНҮҮДЫЕ АЙЛДАДАГ, ...УГ ДАМЖАН ЕРЭҺЭН ЛАМА БАГШАНАРТА БЭШЭРЭН ҺҮГЭДЭЛГЭ

...тэс заби лама минуу! Толлһэн бадма линхуа, һара ...лэн соёрхо. Агууехээр ни...айрлаһанай ашаар өөрынгэй, сэдьхэлэй үлзы хо... хайрла.

...олгойн оройдо заби ламат...гжэ, саашань хэлэгдэһэн... тантай хамта зальбарна ...л дотороо бодогты).

...он буянһаа бүрилдэжэ ...бэетэй, үхэлтэ наһатанай ...бэелүүлдэг үгэ хэлэтэй, ...бүхы юумые тодо хурсаар ...долтой Будда Шигэмүни...

...уламжалалта ёһо гурин...аг лама багшанар, агуу...эрэгүүдые бүтээгшэд: Гэгээн түрэлтэ Майдари, Дээдэ изгуурта Асанга, Васубандху болон эрдэм шажанай үргэн зам тодоруулһан эрдэни шухаг бусад багшанартаа мүргэнэб.

Гүн бисалгал эрдэмые зохёоһон уламжалалта замай багшанар: Гэгээн түрэлтэ Манжашэри, Нагарджуна, Чандракирти болон гүн түгэс энэ замые тодоруулһан эрдэни шухаг бусад багшанартаа мүргэнэб.

Нюуса тантарын уламжалалта замай багшанар: Дайлан эзэмдэгшэ Очирдара, Тилопа, Наропа болон тарниин замые тодоруулһан эрдэни шухаг бусад багшанартаа мүргэнэб.

Урданай Кадамбаа шэглэлэй багшанар: хоёрдохи Будда Атиша, Дромтонпа, Геше Потова, мүн бисалгал эрдэмэй үргэн замай болоод, гүн замай ниитэ нэгэн байһые тодоруулһан эрдэни шухаг бусад багшанартаа мүргэнэб.

Шэнэ ёһоной Кадамбаа шэглэлэй багшанар: Гэгээн түрэлтэ Зонхобо, Жамбал-Жамса, Хайдубджэ, мүн сударболон тантарын нэгэдэл тодоруулһан эрдэни шухаг бусад багшанартаа мүргэнэб.

Ухаагаа шүдэрлэн зангидаагүй, урдахи будданарай үршөөл адисаар номгоруулагдаагүй бүхы хүнүүд тухай урагшатай һүбэлгэн шабинар мэтээр бодожо, тэдэнэртэ анхарал һаналаа табидаг энэрхы һайхан эрдэни шухаг багшадаа мүргэнэб.

(Удаадахи гурбан зальбаралые гурба-гурба дахин дабтагты).

Энэрэл түгэс багшые хүндэлхэгүйһөө эхилээд, юумэнэй гүн удхые тэгшэ хоёр нүхэсэлһөө бүридэһэн гэжэ онсо орёогоор ойлгохо ябадал хүрэтэр гажа буруу бүхы һаналнуудай усадхагдахын тула абьяас зориг түхөөһэн адис айладхалнуудаа үршөөн хайрла.

Энэрэл түгэс багшые хүндэлхэһөө эхилээд, ниитэ нэгэн дээдэ сэдьхэл үүсхэн эдлэхэ хүрэтэр арюун һаналнуудые шууд мүндэлүүлхын тула абьяас зориг түхөөһэн адис айладхалнуудаа үршөөн хайрла.

Гадаада, дотоодо хамаг баршад нүгэлнүүдые усадхахын тула абьяас зориг түхөөһэн адис айладхалнуудаа үршөөн хайрла.

АДИС АБАЛГА БОЛОН АРЮУДХАЛГА

Боди хотогто хамаг амитадай зүрхэнһөө гэрэл туяа бадаран, аршаан дэлбэржэ, адис арюудхал үршөөн хайрлана.

...Й МҮРЭЙ ЗЭРГЭНҮҮДЫЕ ҮРШӨӨДЭГ ЗАЛЬБАРАЛ

...эй эхин гэбэл, али бүхы ...ниие үршөөдэг энэрэл ту... багшада этигэн шүтэхэ ... Энээниие ойлгоһоной ...аяа үнэн сэхээр даган баяр... үршөөн хайрла.

Абиола ...шарал бүрилдэһэн хүмүүдэ амидарха гээшэ гүн ...морой шухаг үзэгдэл мүн ...мүүнэй юртэмсэдэ амидар...хые үдэр һүнигүйгөөр ми...ариимталжа ябахын тула ...лгохыемни үршөөн соёрхо. ...өөһэндэл, миниий бэе тон ...гы боложо хосордог, ха... хойноһоо дахаад ябадаг ...үйлымни үри нүгшэнэнэй...олбосорон тодоржо ерэдэг. ...хадуужа мартангүй, ямар ... байһанаа һэримжэтэй ...хинажа ябахымни, муу ябадалһаа зайлажа, буянгаа арьбажуулхымни тула намда адис хүртөөн соёрхо.

Сансарын баяр сэнгэлигүүд, зэрэлгээндэл, хуурмаг, сэдьхэл ханаадагүй, гансал зоболон асардаг шанартай. Тиимэһээ зоболонһоо сүм хагасажа, жаргалан эдлэхын тула үнэн зүрхэнһөө хэшээхыемни адис хүртөөн соёрхо.

Һайн һайхан энэ һанал хүсэлни һуларшагүй анхарал, нарин гэгшын һэримжэ сэдьхэл доторни түрүүлхын, бүхы суртал һургаалай гол — өөрөө сүлөөрхэ сахил хүртөөд, шухала энэ хэрэгээ оюун бодолоороо үйлдэхымни тула намайе адислан соёрхо.

Би тэригүүтэн эхэ болоһон энэрхы хамаг амитан сансарын далай соо булагдан шэнгэнэ. Тэдэниие шууд абархымни тула боди сэдьхэл тэжээхын адис үршөөн хайрла.

Гэбэшье энээгээр хизаарлан, зан шагшаабадай гурбан үндэнэгүйгөөр Бурхан боложо шадахагүйб; тиимэһээ бодисадын сахилнуудые дүүргэхэ тэсэбэри шадал туйлахын адис соёрхол эринэб.

Сэнгэхэ ябадалһаа ухааемни зайлуулан, ойлгосонуудай үнэн удхые дэлгэрэнгыгээр тайлбарилаад, ШАМАДХА, ВИПАШЬЯНА гэһэн зүйлнүүдэй талаар нэгэдэл туйлахын адис намда үршөө.

(Мүнөө ухаагаа һорихо, сэдьхэлээ тэжээхэ даяан бисалгал хэжэ захалагты).

ГҮРҮ—ЙОГА

Бурхан багшын тарни

УМ МҮНИ МҮНИ МАХА МҮНИЕ СУУХАА

Гэгээн түрэлтэ Далай-ламын тарни

УМ АА ГҮРУ ОЧИРДАРА ВАГИНДРА СУМАТИ
ШАСАНАДАРА САМУДРА ШРИ БАДРА САРВАСИДИ
ХУМ ХУМ

Арьяа-Баалын зүрхэн тарни

УМ МААНИ БАД МЭЭ ХУМ

Дара Эхын тарни

УМ ДАРИ ДУДААРИ ДҮРИ СУУХАА

Мэгзэм

МИГМЭД ЗЭВИЙ ДЭРЧЕН ЖАНРАЙСИГ
ДИМЭД ЧЭНГБИЙ ВАНЬБО ЖАМБИЯНГ
ДУДБУН МАЛУЙ ЖОМСАД САНБИЙДАГ
ГАНЖАН ХАЙБИЙ ЗҮГЖЭН ЗОНХАБА
ЛУБСАН ДАГБИЙ ШАВЛА СОЛВА ДЭБ

БУЯНГАА ЗОРЮУЛГА

...рэй зэргэдэ ороод, хэшээн ...буянаймни ашаар эхэ ха... бүгэдөөрөө энэ мэтээр хэ...дохо, арга боломжо туйла...ай.

...й болон бэеын зоболон эд...лэгшэ юм, ...ан хамаг амитан бүгэдөө... буянгай хүсөөр зоболонһоо ...хэтын хэтэдэ жаргалан эд...угай,

...болон бурхадай жаргалые ...эн эдлэжэ, боди хотог түр...охо болотугай. Энээнэй эсэстэ сансара одоошье залиржа, үгы болохо зэргэтэй юм.

Юртэмсэдэ амидардаг хамаг амитанай аша туһада, Манжашэридэл, бэлигүүн бодол, Арьяа-Бааладал, ехэ нигүүлэсхы сэдьхэл, Очирваанидал, асари ехэ хүсэ абьяас олохомни болотугай.

Бурхан багшын айлдаһан Ном һургаал сэдьхэлэй ямаршье үбшэ эдэгээдэг эрхим гэгшын эм домто арга мүн. Эрдэни шухаг энэ Ном бүхы юртэмсэ түбинүүдтэ мандан сэсэглэхэ болотугай.

Бурханда, Номдо, Бурсан хубарагуудта шүтэхэ агуу этигэл эхэ хамаг амитанай сэдьхэлдэ бии болохо болотугай.

Эдэгэхэгүй үбшэн тахалнуудһаа, үлэн байдал, дайн дажарһаа эхитэй зоболон гасалангууд энэ сагһаа тонилхо болотугай. Газар хүдэлэлгэ, галтүймэр, үер, дошхон шуурга һалхин болон бусад гэнэ аюулнууд хохидол хүргэнгүй ошохо болотугай.

Би тэригүүтэн эхэ хамаг амитан боди мүрэй зэргэнүүдые айлдадаг эрдэни шухаг багшанартай ушаран тохёолдохо болотугай. Энэ мүртэ ороод, эхэ хамаг амитан дээдэ ехэ боди хотог түргэнөөр олохо болотугай.

Бурхад, бодисаданарай адис үршөөлөөр, үйлэ ябадалнуудаймни, тэдэнэй хойшолонгуудай үнэн шанараар, мүн дээдэ ехэ арюун һайхан хүсэл һаналаймни ашаар миниий зальбаралнууд бодотоор хүсэлдэхэ болотугай.

Англи хэлэнһээ Б. ДОНДОКОВОЙ ородто оршуулһанние Н. БАДМАРИНЧИНОВ буряадшалаа.

Эдэ табан хубинуудые аятайгаар хайшалжа абаад, Бурханайнгаа хажууда тахигты.

ТИНЛЭЙ БАГШЫН ХЭШЭЭҺЭН БЭЛЭГ

Энэ хуудаһанда толилогдоһон уншалга тухай Тинлэй багшын үгэһэн заабаринуудые тоошоор дурадхая. Харин дэлгэрэнгы тайлбаринуудынь тус тус хэһэгүүдтэйгээр удаадахи «Буян» хуудаһануудта толилогдохо.

Энэ уншалгые Д. Тинлэй урданай түбэд сударнуудһаа түүбэрилэн согсолоо.

«Ламанарай уншалгаяа хэжэ байхыень таанад олоныи соносоһон байхат. Уншалга болбол даяан бисалгалай нэгэ хубинь болоно ха юм. Мүнөө дурадхагдаһан уншалгада Буддын шажанай гүйсэд һургаал хуряамжалагдаад, тобшо түгэлдэрөөр оруулагданхай. Энэ уншалга танда тон тухатай, ямаршье сагта гартатнай дүтэ байха ха юм Ондоо хүниие унша гэжэ гуйһанай хэрэггүй. Энэ тон хүсэтэй уншалга болоно. Хүнэй амяа табижа байха үедэньшье уншабал, туһалха».

«Уншалгын хэһэгүүд түбэдөө түрүүн ородто оршуулагдаа юм. Юундэб гэбэл, түбэдһөө сэхэ бүрдалта оршуулха эрдэмтэд мүнөө тон үсөөн ха юм. Хожом бии болоно бээ».

«Энэ уншалгые илангаяа наһатай хүнүүд хожом хойно гэнгүй, дары дабтажа сэдьхэлээ арюудхажа захалха ёһотой. Юундэб гэхэдэ, тэдэнэй наһанай хэмжээн дүүрэнтэжэ ябана ха юм. Залуушуулшье «наран дээрэ, наһан залуу» гэжэ найдан хүлеэнгүйгөөр, даяан бисалгал хэхэеэ шууд заабаха ёһотой».

«Энэ уншалгые үдэр бүри нагаад дабтажа ябаха тухай зубшөөлнүүд. Тон гүрүүн Гурбан Эрдэниин Абаралай орондо этигэхэ сахилт хүртэхэ шухала. Далай-ламаһаа, бусад ехэ римбүүшэ багшанарһаа хүртэхэ гэжэ оролдохо ёһотой. Би сахилгүнтэйб гэжэ һанаагаа амаршоод гү, али бээ дээгүүр абаад ябалтагүй, дахин дахин дабхар хүртэжэ байхада, бүрин һайн Сахил хүртэхэ гээшэ хүнэй наһанда тохёолдодог тон хоморой зүйл, аргагүй ехэ буянай үрэ хойшолон болоно. Энээниие сэгнэхэ хэрэгтэй. Сахилтай болоогүй хүн дасанай ламада гу, али сахил хүртэһэн харашье хүндэ ошоод, тэрээнһээ хүртэхэ аргатай. Намһаа сахил абаһан таанадшье ондоо хүнүүдта сахил хүртөөхэ эрхэтэй болобо гээшэт. Би иимэ сахил Далай багшаһаа хүртөө һэнби, Далай багша — өөрынгөө багшаһаа, Тиин Гурбан Эрдэниин Абаралай сахил изагуурааараа 2500 жэлэй саана ажаһууһан Бурхан багшада таһалдангүйгөөр хүрэдэг жэшээтэй юм. Гурбан Эрдэни гэбэшэ Бурхан, Ном, Бурсан хубарагууд болоно (Бурсан хубарагууд— хуушан монголоор олон хубарагууд. — **Согсологшын ажаглалта**).

Сахилда хүртэншьегүйгөөр, Абаралай ...ха тарни уншахада, хорюултай бэшэ, мүн лэ туһалхя Зүгөөр сахил, лүндэ хүртөөд, илангаяа ехэ ламанарһаа хүртөөд, уншахада адис, буяниинь бүри хүсэтэй, арьбан байха. Тиимэһээ Далай багшын август һарада танай эндэ залархада, таанад бээрнь хаража, һургаалайнь адиста сэхэ хүртэхэ гэжэ оролдогты. Бээһэнь, гарһаань заатагүй адиста хүртэхэ гэжэ оролдоһоной үлүү. Нюлөөрөө хаража, һургаалыень соносоод, тэрэниие сэдьхэлээрээ бэелүүлхэ, дүүргэхэһээ үлүү адис байхагүй...»

«Абаралай сахил хүртэхэдөө, багшынтнай толгой дээрэ Далай-лама мүндэлбэ гэжэ сэдьхээд, багшые дагаад:

НАМУУ ГҮРУВЭЭ, НАМУУ БУДДАЯ, НАМУУ ДАРМАЯ, НАМУУ САНГАЯ, —гэжэ дабтагты. Буряадаар «Ламадаа мүргэнэб, Бурхандаа мүргэнэб, Номдоо мүргэнэб, Бурсан хубарагуудтаа мүргэнэб», —гэһэн удхатай. Тиихэдэтнай Далай багшын аманһаа сагаан гэрэл гараад, танай ороидо шэнгэжэ, зүрхэндэтнай ороод тогтобо гэжэ бисалгахадаа, таанад Абаралай Гурбан Эрдэнидэ этигэхэ сэбэр сэхэ сахил хүртөөд, ёһотой буддын шажантан болобо гээшэт.

Хэршье унтаана байбал, үглөө бүхэндэ ойро зуурташье даяан хэхэ, уншалгаяа дабтаха саг олдохо байха. Үглөөгүүр һэрнһээр эдэлхэеэ бү яарагты. Орон дээрээ һуугаад, 21 дахин агаар һороод, һооргэнь гаргажа, амилагты. Нюураа угааһанай һүүлээр, таһалгаяа хуряан татажа, агаарыень сэбэрлээд, мүнөө дурадхагдаһан уншалгаяа бурядаар уншажа захалагты. Тиин оршон тойронхиёо сэдьхэлээрээ арюудхаад, арюун үргэлнүүд мүндэлжэ, һайн хүнүүд таниие тойроод байна гэжэ сэдьхэгты. Илангаяа хатуу, баршад бузартай газарта энээниие уншахада һайн. Тиин уншалгын хэһэг бүхэнэй удхые түгэс хуряаха гэжэ оролдон, сугтаа уншагты».

...Н ХЭР...

...лнууд)

...ушарта энээнһ... гомдолнуудай ... болоо гэхээр ... тын үедэ хуул... тьянуудые тай... логдоо һэн. Х... нэй түлөө х... харюусалгада ... тухай, ямар ... хаалта хэхэ ... огто харуулагд... Энээнһээ ула... һунгуулиин ... эбдэгшэдые х... хэнээхын орон... рөө шүүмжэл... дэг байгаа.

Минии һана... та тухай хуу... Хуралай депут... ба хубилалтан... ха бээ гэжэ ... гэжэ хуулинуу... ха ёһотойбди.

Би мүнөө ... линии комисси... галтын үдэр ... һунгуулиин ... ерэжэ, өөрынг... дай түлөө дуу... хы һунгашал... халан хүргэ... үнгэргэлгэдэ ... оруулһан, окр... участково ... гэшүүдтэ мун... халан хүргэ...

Арад зоно... гэл найдаба... Арадай Хурал... та олон үнда... бүридэһэн ара... хээр алба хэ... амжалтануудыг... наб.

Н. Ц...
Буряад Түбэй һу... миссиин...

Хэ...

Х... ГЭЭ...

МОШУ...

Оппозициин... 56-тай Мошу... гериин засаг... ринжа, түрмэд... саана болоно... нунгалтада ... гэжэ тоолоно... рыгөө ороной... шэб гэжэ со... Тсэд ороной... гаархид бур... ном энэ нун... дые олоной ... бихаяа арсан... хазагайралтан... байгаа гэжэ ... лоно бшуу.

Тиигэжэ ... нюуса байда... гаа. Тэрэни... гансашье по... сэрэгэй тагт... дуулагдаһан ... рэнэй урбалт... нэлгэнүүдые ... наб гэжэ ба... Абиола соно...

Тэрэ Ниге... тэ Абеожуга... һэн юм. Бр... хотын унив... тэрэ дээдэ з... терай дипло...

Тиигээд ... дээрэ хүдэ... руун оронуу... компаниинуу... лаа. Тэрэд... рыгөө олзы... захалаа. У... наймаанай х... дые бии бо... гоо эгээл ба... гэн болоо ... хэрэг эрхил... тинуудһаа ... олон һонин... нүүдэй, хэ... юм.

Баригдаа... Абиола һан... байгаа гэжэ... адаглаа. Т... сагта тэрэ ... ха гэжэ тэ...

ВАЛИД ...

«Диснейле... подохи онто... нүүд угаа о... ска Аравии... дүү Валид ... өөрөө бээр... лоод байба... концернын ... процентыень... ха һанаатай ... тэрэ соносх... хэлсээнэй ... нёдондо 6 м... гарзада оро... цинуудаа 3... торнь бага ... Талал акци... энэ концерн... болоо һаа, ... эрид хубил...

Принц В... довска Ара... коммерческ... лэгшэ юм, ... томо банко... нуудай нэг... корпын» а... процентыень... доллароор ... дажа абаад... анхарал т... банкнууд ... тараадаг х... лон барилг... мүнгэн зөө... гэзд мэдээ...

(Ёоши...

...ЙН ХЭЛНҮҮД

...ушарта энээнһ... гомдолнуудай ... болоо гэхээр ... тын үедэ хуул... тьянуудые тай... логдоо һэн. Х... нэй түлөө х... харюусалгада ... тухай, ямар ... хаалта хэхэ ... огто харуулагд... Энээнһээ ула... һунгуулиин ... эбдэгшэдые х... хэнээхын орон... рөө шүүмжэл... дэг байгаа.

Минии һана... та тухай хуу... Хуралай депут... ба хубилалтан... ха бээ гэжэ ... гэжэ хуулинуу... ха ёһотойбди.

Би мүнөө ... линии комисси... галтын үдэр ... һунгуулиин ... ерэжэ, өөрынг... дай түлөө дуу... хы һунгашал... халан хүргэ... үнгэргэлгэдэ ... оруулһан, окр... участково ... гэшүүдтэ мун... халан хүргэ...

Арад зоно... гэл найдаба... Арадай Хурал... та олон үнда... бүридэһэн ара... хээр алба хэ... амжалтануудыг... наб.

Н. Ц...
Буряад Түбэй һу... миссиин...

Хүн ба хуули

ГАЛАЙ АЮУЛ, ХАРГЫН УСАЛ ОЛОШОРНО

Буряад Республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд республикын газетэнүүдэй, телевидени болон радио-дамжуулгын компаниин, ИТАР—ТАСС-ай корреспондентнүүдтэй ээлжээтэ пресс-конференци үнгэргэбэ.

Республика дотор ниитын аюулгүй байдал сахиха албанай начальник, милициин полковник, министрэй орлогшо В. И. Сергеев уулзалга нээхэдээ, республика дотор үзэгдэжэ байдаг гэмтэ ябуулганууд ыг үсөөрүүлхэ, хулиган ааша гаргагшадтай тэмцэхэ тухай, мүн үргэн Буряад орондо һүүлэй үедэ үзэгдэдэг болоһон галай аюул, үмсын, ниитын машина, техникэ хулгайлагшадтай тэмцэдэг болон гүрэнэй, ниитын зөөри хамгаалха албанай хэжэ байдаг хүдэлмэри тухай тобшохоноор хөөрэжэ үгэбэ.

— Мүнөөдэрэй уулзалгада республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын, ГАИ-гай, түймэр сараха албанай болон албан зургаанһаа гадуур харуул эмхидхэдэг таһагуудые даагшанар уригдажа, байгша оной түрүүшын хахад жэлэй дүн тухай таанадта хөөрэжэ үгэхэ, асуудалнуудта харюусаха болоно. Албан зургаанһаа гадуур харуул эмхидхэдэг таһагые даагша, милициин полковник А. А. Шубинда т[illegible]эн үгэ үттэнэ,—гээд нүхэр Сергеев оролто үгынгөө түгэсхэлдэ хэлэбэ.

—1962 ондо республика дотор байгуулагдаһан энэ албан түрүүшын үдэрһөө өөрыгөө һайн талаһаа харуулжа эхилһэн гээшэ. Юуб гэхэдэ, урдандаа харуулгүй байдаг барилгын талмайнуудта, шухала удха шанартай объектнүүдтэ албан зургаанһаа гадуур харуулай табигдадаг болоходо, хулгай хэгшэдэй тоо үсөөржэ эхилһэн юм,—гэжэ А. А. Шубин мэдээсэнэ.

Өөрыгөө һайн талаһаа харуулжа эхилһэн энэ албанай хүдэлмэрилэгшэд жэлһээ жэлдэ дүршэлтэй боложо, хулгай худал хэгшэдтэй ёһотоор тэмцэл ябуулдаг болоһон юм. Абаһаар хото городууд, томо һуурин тосхонуудта бии болгогдоһон энэ албанай хүдэлмэрилэгшэдэй эмхидхэһэн харуулшадай постнуудай байһан газарта ажалай журам һайжараа, хулгайшадшье үсөөн болоо ааб даа. Тиин мүнөө республикын 13 аймагуудта байгуулагдаһан эдэ албанай хүдэлмэрилэгшэд даажа абаһан уялгадаа үнэн зүрхэнһөө хандажа, гүрэнэй зөөридэ обтогшодой харгы хааһан байха юм.

Жэшээнь, Улаан-Үдын мяханай комбинадта, Улаан-Удын «Нарин сэмбын мануфактура» гэжэ акционернэ бүлгэмдэ, кондитерска фабрика болон бусад томо предприятинуудта хулгай хэхэ ябадал огтолон болинхой гэхэдэ болоно.

Мүнсэ Октябрьска районой томо предприятинуудта 29 харуулай оньһон түхеэрэлгэнүүд тодхогдоһон байна. Зүгөөр иимэ алба предприятида байгуулха дурагүй зарим хүтэлбэрилэгшэд хэды ехэ гарза хохидолдо ороно гээшэб!?

Эндэ нэгэ хэдэн баримта дурдаа һаа, эли болоодхино бэшэ гү? Һаяхана гэхэ гү, али байгша оной июлиин 10-най үдэшын 8 сагта «Улан-Удэ-Холдинг» гэжэ акционернэ бүлгэмэй магазинай харуулшадые пистоледээр занажа айлгаһан танигдаагүй бүлэг хулигануд кассада байһан 19 миллион түхэригынь абаад, тэрьелшоо юм.

Бүлгэмэй ээдэй саг соонь магазинайнгаа кассада харуулай тусхай түхеэрэлгэ тодхоһон байгаа һаань, эдэ хулгайшадые тэрэ доронь баринжа абаха аргатай байһан эли. Мүн «Баян-Гол» гэжэ бүлгэмэй магазин тоножо, эндэһээ ехэ эд бараа хулгайлһан ушар баһал хүтэлбэрилэгшэдэйнь саг соогоо хэмжээ абаагүй байһанһаа болоо гэжэ тодоржо үгэнэ. Эдэнэр магазинуудтаа яахадаа харуулай тусхай түхеэрэлгэ табидаггүй юм гэхэдэ, иимэ шалтагаан дурдагдана: түргэн дохёо тэмдэг үгэжэ байха түхеэрэлгэ тодхохо, тэрэнине хэрэглэхэ болоходо, ехэ мүнгэн түлэгдэхэ болоно ха юм. Энээнһээ уламжалан, мүнгэеэ гамнажа, хайрлажа ябаһаар зарим предприяти, акционернэ бүлгэмүүдэй ехэ гаргашада орохон ушар энээндэ тодо гэршэ боложо үгэнэ бэшэ гү?

— Галай аюулһаа боложо, ехэ гаргаша хэгдэдэг зонойшье галда орожо наһа бараха ушарнууд дайралдадаг. Үнгэрөөд байһан хахад жэлэй дүн хаража үзэхэдэ, Хяагтын, Хэжэнгын, Захааминай, Бэшүүрэй, Баргажанай, Баунтын аймагуудта түймэрһөө боложо, ехэ гаргаша хэгдэбэ,—гэжэ үгэ хэлэһэн МВД-гэй түймэр саралгын албанай начальнигай орлогшо, дотоодын албанай полковник О. А. Максимов мэдэүүлбэ.

Нээрээшье, олохон аймагуудта түймэр боложо, галай, зоной байра галай аюулда оробо гэһэн мэдээсэл ходо дуулдажал байдаг юм. Байгша оной түрүүшын хахад жэлэй туршада республика дотор 1200 түймэр боложо, 42 хүн, тэрэ тоодо 7 үхибүүн галай аюулда орожо наһа бараһан, тиихэдэ 300 гаран элдэб барилга, мянганһаа үлүү толгой мал, оньһон техникэ, тэжээл галай дүлэндэ шатаһан байха юм.

— Иимэ хүндэ аюул яагаад болоо юм гэхэдэ, предприяти, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, хүдэлмэрилэгшэд ажахынгаа гэшүүдэй дунда һэргылэмжын хүдэлмэри һулаар ябуулна, машина, техникээ һайн харуулһан доро байлгана үй,—гэжэ С. А. Максимов хэһэн мэдээсэл соо заагдана.

— Һогтуугаар машина жолоодожо ябаашадай тоо хэтэрмээр олошороо. Байгша оной хахад жэлэй дүнгөөр 8150 хүн соохор мэдээндээ машина жолоодожо ябаһаар ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэдтэ баригдаа,— гэжэ республикын МВД-гэй ГАИ-гай начальнигай орлогшо К. С. Алексеев мэдээсэхэ юм. — Энэмнай юун гээшэб? Республикын ажалшад иитэрээ архи уудаг, гурим журамаа алдадаг болоо гээшэ гү?— гээд Константин Сергеевич гайхаһан янзатайгаар хэлэхэ юм.

Зургаан һарын туршада республика дотор харгын-транспортна 504 аюул боложо, 136 хүн наһа бараһан, хэдэн зуугаадынь хүндөөр гэмтэһэн байха юм. Эдэнэрэй диилэнхи олониинь һогтуугаар машина жолоодожо ябаһаар харгы дээрэ усалда орохон байна. Һогтуушуулһаа гадна, гүрэнэй, үмсын машина хулгайлха ябадал үсөөрнэгүй. Үнгэрһэн үе соо гүрэнэй номернуудтай 56 автомашина, 96 мотоцикл хулгайлагдаа. Тиихэдэ элдэб янзын хүнгэн машинануд республикын харгыгаар һүндэлдэдэг болоо гэжэ мэдэнэбди. Хари гүрэнэй маркын эдэ машинануудые хэн жолоодоноб гэхэдэ, бултадаа залуушуул. Эдэнэрэй олонхинь харгын дүрим һайн мэдэхэгүй, ябаһан лэ газартаа ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэдтэ баригдажа, яла түлэхэ гү. али үгышье һаа, машина жолоодохо эрхэһээ хаһагдана

Пресс-конференцидэ хабаадаһан журналистнууд үгэ хэлэгшэдтэ тиимэшье олон асуудал табяагүй, Энээгээр пресс-конференци түгэсэһэн байна.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

СПОРТ — СПОРТ — СПОРТ — СПОРТ

ТОБШОХОНООР...

ҺАЙН ҺАЙХАН ХҮСЭЛ ЭРМЭЛЗЭЛЭЙ НААДАНУУД. Энэ ехэ нааданда хэдэн спортсменүүд манай республикын нэрэ хүндые хамгаална гэжэ мэдээсээ һэмди. Июлиин 27-до Санкт-Петербург хотын «Петровский» стадионой урилдаанай харгы дээрэ Буряадай багшанарай институдай оюутан, спортын мастер Сергей Федотов 5000 метрэй зайда урилдаһан байгаа. Эндэ Африка түбиин оронуудай түлөөлэгшэд онсо шалгарба. Манай Буряад ороной атлет С. Федотов дундуур һуури эзэлээшье һаа, Россин Федерациин шэнэ рекорд тогтоогоо.

БАРИЛДААН. Эдиршүүлэй дунда дүрэ булялдалгын барилдаагаар дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө эзлжээтэ мүрысөөн августын 11-һээ 16 болотор Венгриин ниислэл Будапешт хотодо үнгэргэгдэхөөр хараалагдана. Байгша ондо Россин Федерациин чемпион болоһон, Алексей Олин, республикын чемпионууд Дмитрий Балдаев, Бэлигтэ Жаргалов, Иннокентий Никитин, Баатар Нимаев, Жаргал Дондупов гэгшэд энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадаха зорилготойгоор эдэ үдэрнүүдтэ Москва шадарай Шатура хотодо һорилго бэлэдхэл хэнэ.

* * *

Россин Федерациин Спортын комитедэй шиидхэбэреэр һүүлэй үедэ бүхэроссин болон улаасхоорондын мүрысөөнүүдтэ шалгарһан манай бэлигтэй бэрхэ залуу барилдаашад Баяр Лхасарановта, Александр Хархановта, Алексей Сабхаевта, Баяр Орбодоевто, Мүнхэ Мункожаргаловта спортын мастерай хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдые олгобо.

ПАУЭРЛИФТИНГ. Спортын энэ зүйлөөр залуушуулай дунда Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн сентябриин 14-һөө 18 болотор Венгридэ үнгэргэгдэхөөр хараалагдана. Мэнэ һаяхан дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн Буряадай багшанарай институдай оюутан, улаасхоорондын классай спортын мастер Светлана Теслева тренерэйнгээ хүтэлбэри доро тусхай программаар һорилго хэжэ захалба.

ҺУР ХАРБАЛГА. Эхэнэрнүүдэй болон эрэшүүлэй дунда Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Чехиин Румборг хотодо дүүрээ. Энэ мүрысөөндэ Россин Федерациин суглуулагдамал командын гэшүүн — Тува Республикын түлөөлэгшэ, улаасхоорондын классай спортын мастер Елена Гутатчикова 110 очко тудажа, немец спортсменкые 7 очкогоор ахяад, Европын чемпионой хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Тиин мүнөө тэрэ Санкт-Петербург хотодо үнгэргэгдэжэ байһан Һайн һайхан хүсэл эрмэлзэлэй нааданудта хабаадаха эрхэдэ хүртэнхэй. Һур харбагшад июлиин 30-да хёрхо мэргэнээ туршаха юм.

Б.-М. ЖИГЖИТОВ.

Киногой һонин

«Иисус»—Буряад орондо

США-гай Уорнер Бразерс кинокомпани 1979 ондо «Иисус» гэжэ фильм оуулгаа һэн. Продюсерынь — Джон Хэймэн. Тэрэ 30 гаран фильм буулгаһан байха юм. Дэлхэйн киногой одод—Ноэл Коуард, Элизабет Тэйлор, Ричард Бэртон, Роберт Митчам, Миа Фэрроу, Джулия Кристи гэгшэд тэрэнэй фильмүүд соо наадаһан юм. Теэд «Иисус» гэжэ фильмдээ киногой ододые урихагүй гэжэ шиидээ һэн.

Фильмдэ хабаадагша актернууд бултадаа шахуу Израилиин эрхэтэд юм. Гансал Иисусай рольдо Англиин эрхэтэн Брайэн Дикон шэлэгдэн абтаһан байна.

Брайэн Дикон энээнһээ урид кино харагшадта мэдээжэ бэшэ байгаа. 5 мянган хүн соохоо имагтал тэрэниие шэлэжэ абаһаниинь зүйтэй байба. Иисусай хүн талые, тэрэнэй сэбэр һайхан, энэрхы сэдьхэлые, хатуу зоригые, зобоһон, тулиһан хүн түрэлтэнэй түлөө ами наһаяа үгэхөөр бэлэн байһыень актёр ехэ үнэншэмөөр, ялас гэмэ тодорхой аргануудые хэрэглэн, харуулжа шадаа.

Энэ фильмын сценари гол түлэб Лукагай бэшэһэн Евангели дээрэ үндэһэлэн зохёогдоһон юм. Евангелиин мүрнүүд фильм соо зэдэлнэ...

Аяар 5 жэлэй туршада үргэлжэлһэн энэ ехэ ажал Израильда түгэсэһэн байна. Брайэн Дикон фильмын буулгагдаха үедэ Евангелиин 20 ондоо үлүүтэй үнэшаһан, бүхэли ехэ хэһэгүудые, бүлэгүүдые сээжэлдэһэн юм.

Израильда 7 һарын туршада фильм буулгагдаа. 2000 жэлэй саана болоһон үйлэ хэрэгүүдые Джон Хэймэн һүрөөтэй хурсаар, жабхалантайгаар, хүн бүхэнэй сэдьхэлэй нарин хүбшэргэнүүдые дайрамаар харуулжа шадаа бшуу.

5 мянган шахуу хүн энэ фильмдэ хабаадана. 2000 жэлэй саана ажаһууһан хүнүүдэй түхэл шарайда, абари занда дүтэрхы зонийе бэдэржэ олохын тула кино буулгагшад Израилиин бага тосхон, һуринуудаар 3 һарын туршада һайса ябаа.

«ИИСУС» ГЭЖЭ ФИЛЬМ ТУХАЙ

1979 ондо түрүүшынхиеэ экранда гараһанайнь һүүлээр энэ фильмые 520 миллионһоо үлүүтэй хүн хараа.

«Иисус» гэжэ фильмтэй 51 гүрэнэй 136 миллион шахуу харагшад телевидениин ашаар танилсаһан юм.

Урандаа Советскэ Союз байха үедэ, 110 миллион шахуу хүн энэ фильм хараа һэн.

«Иисус» дэлхэйн арадуудай 275 хэлэн дээрэ оршуулагданхай. Мүнөө үедэ үшөө 100 хэлэн дээрэ оршуулгын ажал ябуулгадана.

Журналист Томас Тэлор, Кит Роурдз, Томас Троук, Тимоти Кларк гэгшэдэй тэдхэмжээр, энэ фильм буряад хэлэн дээрэ оршуулагдаа. Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театрай артистнууд Б. Цыбенов, Д Султимов, М. Жапхандаев, мүн бусад оршуулгын хэрэгтэ хабаадалсаа.

Байгша оной августын 3—4-нэй үдэрнүүдтэ Улаан-Удэ хотын «Дружба», «Прогресс», «Октябрь» кинотеатрнуудта энэ фильм харуулагдаха. Гадна республикын хэдэн аймагуудта, тэрэ тоодо Хэжэнгын, Хорин, Яруунын, Ивалгын аймагуудта буряад хэлэн дээрэ оршуулгатайгаар харуулагдаха.

Фильм буулгахада хабаадаһан хүнүүд: Джуди Стар — композитор, хүгжэмшэн, Стар Стоттлер—менеджментын талаар консультант. Роберт Эванс—оператор-компьютерщик, Поль Вермильон, Томас Тэлор— журналист, Кит Роудз, Томас Троук, Тимоти Кларк гэгшэд Буряад орондо айлшахань. Тэдэнэр ниислэл хотын кинохарагшадтай уулзажа, хөөрэлдэхэ, фильмтэй танилсуулха юм.

Хүндэтэ нүхэд Буряад хэлэн дээрэ оршуулагдаһан, бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ «Иисус» гэжэ фильмые харахыетнай уринабди. Режиссерой, актернуудай үндэр бэлиг шадабариие бэедээ шэнгээһэн энэ бүтээл хүн бүхэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ хадуугдаха гэжэ найдагдана.

Н БУДАЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Брайэн Дикон Иисусай рольдо.

Арадай аман үгын абдарһаа

ДАЛАН ХУДАЛША

Урда нэгэ сагта гурбан басагатай хаанайхи байгаа гэхэ. Хоёр басагаяа оршолонгой ёһоор хадамда үгөө. Үлөөшэ одхон басаган тухайгаа «Хэн далан худал хэлэжэ шаданаб, тэрэ хүбүүндэ үгэхэб, хэн далан худал хэлэжэ шадангүйб. толгойень саазалхаб» гэһэн зарлиг буулгажа, зар тунхаг тарааба.

Нютаг нютагуудһаа хүбүүд ерэжэ, далан худал хэлээд, одхон эрхэ басагыень абаха гээд шадангүй толгойн саазада хүртэһэн байгаа. Тэдэнэй яһан обоо, уула болоһон, шуһаниинь гол боложо урдаһан гэхэ.

Эгэшэ хүрьгэнэй хонишон Тархай Хүхюур гэдэг үншэн хүбүүн хаанай зар дуулаад, эгэшэ хүрьгэндөө: «Би хаанайда ошожо, далан худал хэлээд, одхон хара басагыень абахамни»,—гэбэ

Эгэшэ, аха хүрьгэн хоёрынь таһа хорижо: «Тархай Хүхюур байгаад, хаанай басага абахаяа хаанаһаа һанаабши?» — гэжэ хараажа, сохижо байжа хониндонь гаргаба.

Тархай Хүхюур орой болотор хонидоо адуулаад ерэхэдээ: «Аха хүрьгэмни, эгэшэмни! Би хаанда далан худал хэлэжэ, хаанай одхон хара басага абахамни. Энэ хэрэгтэмни һаад бү хэгты!» —гэжэ мүргэн, һүгэдэн байба.

Аха хүрьгэн эгэшэ хоёрынь: «Үхэбэл үхэ саашаа», —гээд, ябуулба.

Тархай Хүхюур хаанай шэрэтэй сагаан үүдыень аргааханаар нээжэ, богоныень алхан гэртэнь ороод:

— Хаан аба, хатан эжы, амар мэндэ байна уу! Би далан худал хэлэжэ, одхон хара басагыетнай абахаяа ерээб,—гэжэ һүгэдэн, мүргэн хэлэбэ.

Хаан: «Тархай Хүхюур байжа, далан худал хэлэхэб гэнэ гүш? Наһаншни богони болоод, үхэхэ гэжэ ерэбэ гүш?»—гэбэ. Тархай Хүхюур мүргэжэ, һүгэдэжэ байна.

Хаанай: «Энээниие абаашажа, тархииень сабшагты!» —гэхэдэ, Тархай Хүхюур: «Хаан аба, хатан эжымни, далан худал хэлэхымни шагныт,—гээд эхилбэ.— Минии эсэгэһээ урид түрөөд, адууень адуулжа байхадань, нэгэ үүн гурбан жэл һубайржа, гурбан жэл далэнлэжэ, гурбан жэл шэлэржэ үгы болобо. Тиигээд тэрэ үү бэдэржэ, минии Сомоо гэдэг агуула дээрэ гарахада, хонхойгоод байба, Сохо хорхой дээрэ гарахада, даагаад байба.

Сохо хорхойн үбэр дээрэ гараад харахада, хамаг дэлхэй суг болоод харагдана. Хүригшэ үүн харагдабагүй. Тиинхэдэнь хара тайлангаа (тэмээгээ) унажа, Сомоо гэдэг уула дээрэ гарахадамни, хонхойгоод байба. Сохо хорхойн нюрган дээрэ гарахада даагаад байба.

Үүгээ хараашалхадамни, Тэнгэсэй далайн саана унагалжархёод, эхэеэ хүхүүлжэ байба. Гунан хара тайлангаа унажа, Тэнгэсэй далай хүрэжэ ерэхэдэмни, гаталжа гарахаар бэшэ байба. Гунан хара тайлангаа уяжархёод, хутагынгаа хуйгаар онгосо хээд, эрьеэрнь һэлюур хээд, Тэнгэсэй далайн саана гаража харахадамни, хүригшэ үүн унагаланхай, эхэеэ гурба тойрожо ерээд, эхэеэ хүхүүлжэ байба. Тиигэхэдэнь ургаагүй модоор эшэ хэжэ, томогдоогүй дээһээр боолто хэжэ абаад, унагыень барибаб. Эхыень унажа, унагыень тээгээд, ябаха гэхэдэмни, даабагүй. Унагыень унажа, эхыень тээгээд, Тэнгэсэй далай хүрэжэ ерэхэдэмни, хүрэшэһэн байба.

Эндэһээ ундалаагүй ябажа болохогүй гээд, соолохо шулуу бэдэржэ, олдобогүй. Тиихэдэнь яаха бэлэй гэжэ бодонгүй, духаараа сооложо, уһыень гаргаад, унагаяа уһалаад, өөрөө ундалаад, саашаа ябаһаар нэгэ газарта хүрэжэ ерэхэдэмни, туулай гэхэдэ, бэень хүбхэгэнэн, һалхинда хиидэжэ байхада, юун болоо гээшэб? — гэжэ үзэхэдэ, уһа ууһан газартаа сохоо мартаһамни хүдэлхэдэл гэжэ байба. Гунан хара тайлангаа, хүригшэ үүгээ уяжархёод. Тэнгэсэйнгээ далай хүрэжэ ерэхэдэмни, сохомни наран талаһаа хүлдэжэ, һүүдэр талаһаа гутажа ирзага, ирзага гэн, арай арайхан амилжа хэбтэбэ. Хайрата сохоо оложо абахадаа, унагаяа унажа эхыень тээгээд, тайлангаа хүтэлөөд ябаһаар нэгэ газарта хүрэжэ ерэхэдэмни, гурбан аха дүүнэр хэрэлдэжэ, «Аша гэхэдэ, ашаа хүргэнэн ахамнай, туһалаа гэхэдэ, туһалһан ахамнай бэлэйш!» — гэлдэнэ. Абынгаа зөөри гурбан тэгшээр хубаажа ядаһаар гурбан жэл үнгэрбэ. Намда тэрэ абын зөөри хубаажа үгэгты гэхэдэнь, гэртэнь орожо, юһэн батаганаа гурба гурбаар хубаажа үгэхэдэмни, тэдэнэр баярлаһандаа гурбан жэл һубайрһан батаганаа бэлэглэжэ үгэбэ. Тэрэ батаганаагаа алажархихадамни, зоо дээрэ хурга дарама, булшан дээрэ хоёр хурга зузаан өөхэтэй, найман һуулга мяхатай, долоон һуулга өөхэтэй—хамтадаа арбан табан һуулга гараба. Тиигээд унагаяа унажа, эхыень тээжэ, мяхаяа тайландаа ашаад, нэгэ газар хүрэжэ тогтоод, үбсүүень шараи хэбтэжэ байтарни тэрэ үбсүүмни: «Тоһондомни урдажа ябанат!»—гэбэ Би бодоод, үбсүүндээ: «Тоһоншни тиимэ ехэ юм гү?»—гээд, тоһыень эдижэ, үлэһыень үрөөһэн гуталдаа түрхибэб...

Тиигээд унтажа байтарни, ташаа дээрэмни наншалдажа байба. Бодоод харахадамни, ташаамни: «Ши гуя, хэдо ехэ мяха эдихэш, би юушье эдихэгүйб», — гээд гуяяа сохижо байхадань; гуяа хоёр ташаад, ташаагаа нэгэ ташаад, унташабаб.

Гэнтэ һэрин гэхэдэмни, баһа хоёр юумэн хэрэлдэжэ байба. Бодожо харахадамни, толгой сээжэ хоёрни хэрэлдэжэ байба. Сээжэмни толгоидоо: «Хүн саг үргэлжэ минии мяха эдихэ, шинии мяха эдихэгүй»,—гэн наншажа эхилбэ. Би бодожо: «Мяхагүй толгойн юуень эдихэ юм?»—гэжэ толгойгоо хоёр ташажа, сээжэеэ нэгэ ташаад унтабаб

Баһа хүлнүүдни хэбэртэй юумэн хэрэлдэжэ эхилбэ. Шагнахадамни: «Намда тоһо түрхсо, шамда үгы», — гэн наншалдажа байба. Бодожо нэгыень хоёр ташаад, нүгөөдыень нэгэ ташаад унтажа, арай гэжэ үглөө болгобоб.

Унтаха, хэбтэхэдээ, толгойгой байгааб гэһэмни, толгоймни үгы, бэеэ шэмхэлжэ үзэхэдэмни, гуямни үгы, үмдэхэ гэхэдэ, үрөөһэн гутални үгы байба. Теэд яахаб, унагандаа мордожо, эхыень тээгээд, тайландаа мяхаяа ашаад ябаһаар, нэгэ хүримай нааданда хүрэжэ ерэхэдэмни, толгоймни хүримай дээдэ баруун таладань залаһан байба. Гуямни һабашан болонхой архи аягалжа ябаба. Гутални нэгэ басаганай хүлдэ байба.

Би архи уужа, мяха эдижэ, садахаяа, болиходоо, толгойгоо абажа, гуяяа шаргалжа, гуталаа үмдөөд, унагандаа мордожо, эхыень тээжэ, тайландаа мяхаяа ашаад гаража ошоходоо, орой болохолоор нэгэ газарта тогтожо, хонохоёо түхеэрбэб.

Гунан хара тайлангаа нэгэ нюсэгэн хуһанда уяжархёод, аргал түүжэ түлихэ гэжэ уһаар уула, шуһаар сахиюур хээд, сохижо, гал гарахадамни, аргални хоёр болоод, ниидэшэбэ. Энэмни юун гэгшэ бэлэй гээд үзэхэдэ, хоёр тагтаае аргал гэжэ түүһэн байбаб. Дахин аргал түүжэ, галаа носоохо гэхэдэмни, гурбан сагаан юумэн ниидэшэбэ. Энэмни хээрэ унтажа байһан гурбан хүн шубуун ниидэбэ...

Аргал гэһэмни, шубуун байһыень гайхажа байтарни, гунан хара тайламни дээгүүрни ниидэжэ ябаба. Юун болоод ниидэбэб гэхэдэмни, тайлангаа модон гэжэ һанаад, уяһамни, модон бэшэ хүн шубуунай хүзүүнһээ уяжархиһан байбаб. Хүн шубуун тайлангыем шэрээд, ниидэжэ ябаба ха юм.

Хараһаар байтарни, тайлангаймни хамар нэтэрээд, дээрэһээ унажа ябахадань, хормойгоороо тодожо абабаб. Тэрэ һүниеэ үнгэргэжэ, үглөө болгоод, унагаяа унажа, эхыень тээгээд, тайландаа мяхаяа ашаад, нэгэ газарта хүрэжэ ерэхэдэмни, олон зон үймэжэ, обооролдожо байба. Тэндэ хүрэхэдэмни, шара шубуун шал һогтуу шалшажа хэбтэбэ.

Олон зон зумбараа һабажа, хаанай басаганда һэеы бэлдэжэ байба. Тарбаган хуушуур бэлдэжэ, бэгсэргэ бууза хэжэ байба. Шаазгай гансаараа шагай наадажа һууна, бүдүүн хүзүүтын зулзага зула бадараажа ябана. Би тэндэ хүрэжэ, тарбаганай хуураһан хуушуур, бэгсэргын бэлдэһэн буузаһаа хүртэжэ, зумбараагай ноохо һабалсажа үгөөд, эшэгы һэеы хэлсээд, шаазгайн шагайһаа абаад ябабаб.

Үндэр хада дээрэ гарахадамни, нэгэ юумэн гүнгэнэбэ. Хүрэжэ хажуудань ерэхэдэмни, нэгэ могой: «Манай хаанай үхинэй зуу дахин жажалха мохи асаржа ерэ гээ. Үнэн мохин ямар байдаг юм, худал мохин ямар юм»,—гэн амаараа дүүрэн дабирхай жажалжа байхадань, би могойн ама дабирхайһаань һалгахаяа угаажа үгөөд, зуу дахин жажалха мохи абажа үгөөд, өөрөө нэгэ жажалха мохи абаад ябабаб. Тиигээд хаанайда хүрэжэ ерэһэн байбаб. Хаан намай хаража ехэ баярлаад, намһаа нигэжэ һураба:

— Хашараг гүүншни хаанаб?

— Шоно баряад, эдижэрхёо.

— Гүүншни бага бэшэ гү?

— Үгы, гүүнэймни сэмгэниинь байшан гэртэ багтадаггүй бэлэй.

— Тиигэбэл гэршни бага бэшэ гү?

— Бага гэһэн гэрни наян тэмээндэ ашадаг бэлэй.

— Тэмээншни бага бэшэ гү?

— Тэмээмни бага бэшэ, Модоной ороён набшаһа таһалжа эдидэг.

— Модоншни богони бэшэ гү?

— Модомни богони бэшэ. Худагһаа уһа татаад, уудаг бэлэй.

— Худагшни гүйхэн бэшэ гү?

— Худагни гүйхэн бэшэ. Шэдэһэн шулуун үдэр соо хүрөөд байдаг бэлэй.

— Үдэршни богони болоо бэшэ гү?

— Үдэрни богони болоо бэшэ, үргэн болоо,— гээд, далан худал хэлэжэ, хаанай одхон хара басага абаһан гэхэ.

С. БАХЛАЕВАЙ
үльгэрнүүдэй суглуулбарнһаа.

Редакторай уялга дүүргэгшэ Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б.-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет
Бүгэдэ буряадай үндэһэн соёлой эблэл болон редакциин ажалша коллектив.

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, «Буряад үнэн» газетын редакци

Редакциин телефонууд: редакторай — 2-50-96, приемный — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариат — 2-50-52, секретариадай — 2-66-76, һабагууд: ниитын-политическэ — 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа — 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон һургуулинуудай 2-60-21 (даагшань), 2-57-63, олонинтын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй — 2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын — 2-60-91; корректорнүүдэй — 2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй — 2-35-95 Манай корреспондентнүүд: Агинскда — 3-42-19, Закаменскда — 30-61.

Буряад Республикын Министрнүүдэй Советэй хэблэлэй телефонууд директор — 2-49-94 бухгалтери — 2-23-67, вахта — 2-56-62.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй. Индекс 50901 Хэһэг 4526. Стереотипта гушаагдаһан саг 20.00.

Буряад Республикын республиканско типографидэ газетэ хэблэгдэв. Цаг торэйнь телефон 2-40-45.

Мүн 69-дэхи номертойгоор түрилгэ абтанхай Заказ № 144.